

Obiteljsko okruženje i školski uspjeh

Perić, Ana

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:653965>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-24**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Odsjek za psihologiju

Ana Perić

Obiteljsko okruženje i školski uspjeh

Završni rad

Mentor: doc.dr.sc. Gabrijela Vrdoljak

Osijek, 2021.

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Odsjek za psihologiju

Preddiplomski studij psihologije

Ana Perić

Obiteljsko okruženje i školski uspjeh

Završni rad

Područje društvenih znanosti, polje psihologija, grana školska psihologija i
psihologija obrazovanja

Mentor: doc.dr.sc. Gabrijela Vrdoljak

Osijek, 2021.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravio te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 8.9.2021.

Ama Perić, 0122230602

ime i prezime studenta, JMBAG

SAŽETAK

Cilj ovoga rada je pojasniti koji čimbenici iz obiteljskog okruženja mogu utjecati na školski uspjeh učenika. U ovom radu na početku je objašnjen školski uspjeh i njegova tri glavna čimbenika: obiteljski, obrazovni i osobni. Obiteljski čimbenici koji utječu na školski uspjeh učenika su: veličina obitelji, rastava roditelja, obrazovanje roditelja i ekonomski status obitelji kao pokazatelji socioekonomskog statusa, dimenzije i stil roditeljstva, roditeljska uključenost, te obiteljska klima. Istraživanja obiteljske strukture pokazala su negativnu povezanost nepotpune obitelji sa školskim uspjehom. S druge strane manji broj djece u obitelji povezan je s boljim školskim uspjehom. Nadalje, istraživanja su utvrdila da su obrazovanje roditelja, roditeljska uključenost i toplina pozitivno povezani sa školskim uspjehom. Djeca iz obitelji s niskim prihodom imaju lošiji školski uspjeh u odnosu na djecu iz obitelji s višim prihodom. Također, pokazalo se da djeca autoritativnih roditelja imaju bolji školski uspjeh u odnosu na ostala tri stila roditeljstva. Nadalje, izloženost obiteljskom nasilju negativno utječe na školska postignuća. Dakle, obiteljsko okruženje ima veliku ulogu u postizanju školskog uspjeha. Rezultati i spoznaje ovih istraživanja mogu biti korisni školskim psiholozima u osmišljavanju radionica i predavanja za roditelje o školskom uspjehu.

Ključne riječi: školski uspjeh, obiteljsko okruženje, socioekonomski status, stil roditeljstva, obiteljska struktura

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Školski uspjeh.....	1
2. OBITELJSKA STRUKTURA.....	2
2.1. Veličina obitelji	3
2.2. Rastava roditelja	3
3. SOCIOEKONOMSKI STATUS	5
3.1. Obrazovanje roditelja	5
3.2. Ekonomski status obitelji.....	6
4. DIMENZIJE RODITELJSTVA.....	7
4.1. Emocionalnost	7
4.2. Kontrola	8
5. STIL RODITELJSTVA	9
5.1. Autoritativni stil roditeljstva.....	9
5.2. Autoritarni stil roditeljstva.....	10
5.3. Popustljivi stil roditeljstva	10
5.4. Zanemarujući stil roditeljstva	11
6. RODITELJSKA UKLJUČENOST	11
6.1. Istraživanja roditeljske uključenosti	12
7. OBITELJSKA KLIMA.....	13
7.1. Nasilje i zlostavljanje u obitelji	13
7.2. Zdravstveno stanje u obitelji.....	14
8. ZAKLJUČAK	15
9. LITERATURA	16

1. UVOD

U djetinjstvu, a i drugim razvojnim stadijima roditelji imaju veliku ulogu u oblikovanju života svojeg djeteta. Odgajanje djeteta nije nimalo lagano, pogotovo u ranom djetinjstvu kad je potrebno biti stalno u djetetovoj blizini. U razdoblju adolescencije važni su kvalitetni odnosi s roditeljima, jer neprihvatanje, emocionalna hladnoća i odbacivanje djeteta mogu negativno utjecati na funkcioniranje i razvoj adolescenta (Petani, 2015). Dakle, s obzirom na to da dijete u obitelji stječe prva iskustva o životu, važna je kvaliteta komunikacije između roditelja i djece, te braće i sestara (Luketić, 2018). Međutim, važno je napomenuti da obitelj, odnosno roditelji nisu jedini koji utječu na razvoj djece i adolescenata. Naime, roditelji zajedno sa školom i socijalnom okolinom uče djecu životnim vještinama, kako postati odgovoran i samostalan, odnosno pripremaju djecu za odraslu dob kako bi mogli optimalno funkcionirati (Comer, 1984).

1.1. Školski uspjeh

Svatko provede dio svog života u školi, bilo to osam, dvanaest ili više godina (ovisno o stupnju završenog obrazovanja). U razdoblju školovanja djeca i adolescenti stječu prijatelje, te nova iskustva i znanja. Obrazovanje pomaže ljudima poboljšati i razviti njihove vještine, sposobnosti i samopouzdanje (Nisar i Mahmood, 2017).

Školski uspjeh je stupanj u kojem je učenik djelomično ili u potpunosti ispunio ciljeve poučavanja koje je učitelj postavio (Giavrimis i Papanis, 2008; prema Sorić, 2014). Najčešće se pri mjerenju školskog uspjeha koriste ocjene i prosjek ocjena iz svih predmeta (York i sur., 2015). Ocjene koje učenik ima mogu utjecati na to kakav će on status imati među svojim vršnjacima, te na zadovoljstvo roditelja (Zrilić, 2005). S obzirom na to da se pri upisu u srednju školu gleda prosjek ocjena tijekom osnovnoškolskog školovanja, školski uspjeh utječe na izbor daljnjega školovanja ili zanimanja (Macuka i Burić, 2015). Učenici se često znaju usmjeriti samo na prosječan školski uspjeh koji je izražen kvantitativno, odnosno važno im je koju će ocjenu dobiti, a ne koliko je neko gradivo kvalitetno naučeno (Bilić, 2016). Doživljavanje školskog neuspjeha može imati negativne posljedice za učenika kao što su: izoliranje od vršnjaka, agresivno ponašanje, te strah od učitelja i ispitivanja (Zrilić, 2005).

Postoje tri glavna čimbenika školskog uspjeha: (1) osobni, (2) obrazovni i (3) obiteljski (Nisar i Mahmood, 2017). Osobni čimbenici odnose se na inteligenciju, verbalne sposobnosti, motivaciju, empatiju i studijske navike (Zrilić, 2005). Slično tome, Bilić (2009) navodi kako su, uz intelektualne sposobnosti, za školski uspjeh važni i koncentracija, regulacija emocija, te motivacija

za učenje. Rečić (2003) navodi da na školski uspjeh utječu i biološki faktori kao što su živčani i endokrini sustav, te tjelesna konstitucija. Nadalje, obrazovni čimbenici uključuju kompetencije učitelja i njihovo ophođenje prema učenicima, obrazovno okruženje, te školski kurikulum (Nisar i Mahmood, 2017). Konačno, obiteljski čimbenici školskog uspjeha su: veličina obitelji (Sputa i Paulson, 1995), obrazovanje roditelja (Steinmayr i sur., 2010), obiteljski prihodi i socijalni položaj u društvu (Nisar i Mahmood, 2017), uključenost roditelja u djetetovo obrazovanje (Hill i Tyson, 2009), te stilovi roditeljstva (Pinquart, 2015; Murray, 2012).

Cilj ovoga rada je pojasniti koji čimbenici iz obiteljskog okruženja mogu utjecati na školski uspjeh učenika. Drugim riječima, na temelju provedenih istraživanja utvrdit će se povezanost činitelja obiteljskog okruženja i školskog uspjeha. Prilikom pojašnjavanja obiteljskih čimbenika usmjerit će se na učenike koji pohađaju osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje. Čimbenici iz obiteljskog okruženja o kojim će se raspravljati su: obiteljska struktura, socioekonomski status, dimenzije i stilovi roditeljstva, uključenost roditelja u obrazovanje djeteta, te obiteljska klima.

2. OBITELJSKA STRUKTURA

Na školski uspjeh može utjecati struktura učenikove obitelji. Demo i Acock (1996) navode da u kontekstu strukture obitelji postoji: (1) potpuna obitelj s oba roditelja, (2) samohrane obitelji u kojima su roditelji rastavljeni, (3) samohrane majke koje se nisu udavale, te (4) obitelji s očuhom ili maćehom. Slično tome, Astone i McLanahan (1991) navode da postoji: (1) obitelj s oba biološka roditelja, (2) s jednim roditeljem, (3) te s jednim roditeljem i očuhom ili maćehom.

Brojna istraživanja proučavala su utjecaj odrastanja u nepotpunoj obitelji na školski uspjeh. Ham (2004) ističe da adolescenti koji žive u obiteljima sa samohranim roditeljem ili u obiteljima u kojem je roditelj ponovno vjenčan, pokazuju lošiji školski uspjeh od adolescenata koji žive u potpunoj obitelji. Slično istraživanje provedeno na hrvatskim učenicima pokazalo je da učenici koji žive s oba roditelja imaju bolji uspjeh od onih učenika koji odrastaju bez jednog ili oba roditelja (Rečić, 2003). Učenici koji žive u nepotpunoj obitelji mogu se susresti s manjom roditeljskom podrškom i manjom uključenosti oko školskih obveza, što može negativno utjecati na učenikov školski angažman, a samim time i školski uspjeh (Cherian, 1989). Rezultati istraživanja Nonoyama-Tarumi (2017) pokazuju da učenici čiji su samohrani očevi manje uključeni u školske obveze djeteta, imaju lošiji školski uspjeh.

Postoje i razlike u školskom uspjehu između nepotpunih obitelji. Naime, učenici koji odrastaju sa samohranim majkama koje su razvedene imaju veće izgleda da neće završiti srednju

školu, te imaju lošiji školski uspjeh u odnosu na učenike koji odrastaju sa samohranim majkama kojima je suprug umro (Biblarz i Gottainer, 2000). Te razlike mogu se objasniti na više načina. Cherian (1989) navodi da učenici koji žive sa samohranim roditeljem koji je razveden zbog nesloge u braku, mogu imati emocionalne probleme koji se mogu odraziti na školski uspjeh. S druge strane, Biblarz i Gottainer (2000) tumače veće razlike u školskom uspjehu ako odsutnost jednog roditelja utječe na ekonomske resurse roditelja s kojim dijete ili adolescent živi. Siromaštvo, niži prihodi i ekonomska nesigurnost većinom su prisutni u obiteljima sa samohranim majkama, što može negativno utjecati na školsku uspješnost učenika koji živi u takvoj obitelji (Nonoyama-Tarumi, 2017).

2.1. Veličina obitelji

Broj djece i njihov redoslijed rođenja mogu utjecati na to kakvo će školsko postignuće imati učenik (Padson 1994; prema Sputa i Paulson, 1995). Rezultati istraživanja od Rečić (2003) ukazuju na to da učenici koji dolaze iz obitelji s manjim brojem djece, imaju bolji školski uspjeh od učenika iz obitelji s više djece. Slične rezultate pokazuje i istraživanje koje su proveli Sputa i Paulson (1995) u kojem su učenici koji dolaze iz male ili velike obitelji imali lošiji prosjek ocjena od učenika koji žive u umjereno velikoj obitelji. U većim obiteljima, djeca koja su prva rođena i ona koja su posljednja rođena tijekom školovanja pokazuju bolji školski uspjeh i imaju manje problema u ponašanju od srednje rođenih (Silles, 2010).

Moguće objašnjenje razlika u školskom uspjehu učenika iz manjih i većih obitelji je raspodjela resursa. Naime, roditeljski resursi kao što su novac i vrijeme provedeno s djecom smanjuju se pri porastu veličine obitelji, odnosno broju djece u obitelji (Downey, 1995). Blake (1981; prema Downey, 1995) navodi da se povećanjem broja djece u obitelji smanjuje dostupnost predmeta koji su potrebni za školovanje, kao što su knjige i mjesto za učenje. Što je više djece u obitelji, ona imaju manji pristup tim resursima, stoga to može utjecati na školski uspjeh svakog djeteta u obitelji (Sun i Li, 2009).

2.2. Rastava roditelja

Rastava roditelja može utjecati na dijete ili adolescenta na razne načine i na razne aspekte života, pa tako i na školsko postignuće. Većinom se roditelji rastavljaju kada su djeca mala ili idu u osnovnu školu (Andersson i Dimitrov, 2002; prema Bernardi i Radl, 2014). Nerijetko se događa da nakon rastave, roditelj s kojim je dijete ostalo živjeti manje mu posvećuje pažnju i pomaže mu

zbog poslovnih obveza (Amato i Keith, 1991). Djeca čiji su roditelji rastavljeni češće proživljavaju psihičke smetnje od djece čiji roditelji nisu rastavljeni (Gruden i Gruden, 2006). Ponekad pri procesu rastave djeca dožive traumu i potrebno im je vremena kako bi se prilagodili promjenama u svojem obiteljskom životu (Mulholland i sur., 1991). Osim što im je potrebno vremena na prilagodbu, rastava roditelja može stvoriti negativne dugoročne posljedice na obrazovanje djeteta (Bernardi i Radl, 2014), koje mogu biti suptilnije, kao što je osjećaj frustracije vezan uz školu, a mogu se i odraziti na školski uspjeh učenika (Mulholland i sur., 1991). Buljan Flander i suradnici (2013) naglašavaju važnost obiteljske podrške djetetu. Naime, rezultati njihovog istraživanja pokazuju da djeca koja imaju visoku razinu obiteljske podrške tijekom i nakon razvoda, imaju nižu razinu anksioznosti i višu razinu samopoštovanja od djece koja imaju nižu razinu obiteljske podrške tijekom i nakon razvoda.

Rastava braka je stresan događaj koji može negativno utjecati na dijete, no većina djece uspješno svlada to krizno razdoblje (Buljan Flander, 2013). Međutim, kod djece koja imaju većih poteškoća često su uzroci događaji i loši obiteljski odnosi koji su prethodili rastavi. Naime, u nekim obiteljima, rastava braka predstavlja konačan događaj u dugotrajnim bračnim nesuglasicama koje mogu utjecati na djetetov psihički razvoj i zdravlje (Gruden i Gruden, 2006). Arkes (2016) navodi da djeca pokazuju poteškoće čak i 2 do 4 godine prije rastave zbog roditeljskih sukoba. Amato i Keith (1991; prema Buljan Flander i sur., 2013) ističu da različiti stresori koje djeca doživljavaju, kao što su loši odnosi u obitelji, svađe roditelja prije, tijekom i nakon razvoda, te smanjen roditeljski angažman, mogu stvoriti probleme u prilagodbi djece. Također, česti sukobi roditelja i nakon rastave mogu negativno utjecati na dijete. Naime, Esmaeili i suradnici (2011) otkrili su da učestali roditeljski sukobi nakon razvoda mogu stvoriti loš odnos roditelja i djeteta, a to negativno utječe na funkcioniranje adolescenta i njegov školski uspjeh. Osim roditeljskih svađa, Mehana i Reynolds (2004) ističu kako preseljenje ili promjena škole nakon rastave mogu stvoriti djetetu dodatne teškoće u prilagodbi na novu okolinu, a samim time i narušiti njegovu sposobnost učenja. Osim toga, još jedno moguće objašnjenje negativnog utjecaja rastave su ekonomske teškoće. Naime, Sun i Li (2001) navode kako se nerijetko događa da nakon rastave dolazi do pada životnog standarda samohranih majki, odnosno susreću se s ekonomskim teškoćama, a to može utjecati na nemogućnost pružanja školskih potrepština i na kvalitetu odnosa s djetetom, a samim time to može utjecati na školsko postignuće djeteta. Dakle, može se zaključiti da rastava negativno utječe na dijete ili adolescenta ako se roditelji prije, za vrijeme i nakon rastave sukobljavaju, ako dijete promijeni mjesto stanovanja ili školu, te ako se smanji životni standard u odnosu na prije rastave.

Postoji povezanost između rastave braka i negativnih ishoda kod djece, pa tako i školskog uspjeha. Istraživanja koja su proučavala utjecaj rastave braka na školsko postignuće djeteta pokazala su da djeca razvedenih roditelja imaju nižu razinu motivacije za rad i učenje, te imaju niže prosjeke ocjena iz predmeta, odnosno imaju lošiji školski uspjeh (Mulholland i sur., 1991; Sun i Li, 2009; Brand i sur., 2019). Dakle, rastava roditelja može negativno utjecati na školski uspjeh učenika. Međutim, taj negativni utjecaj rastave smanjuje se povećanjem broja braće i sestara jer si oni međusobno mogu pružati emocionalnu podršku, a samim time što zajedno prolaze kroz to, mogu smanjiti stres koji proživljavaju tijekom rastave (Sun i Li, 2009).

3. SOCIOEKONOMSKI STATUS

U brojim istraživanjima socioekonomski status operacionaliziran je samo jednim pokazateljem, međutim socioekonomski status je multidimenzionalan koncept (Sorić, 2014). Postoji više objašnjenja koje su varijable pokazatelji socioekonomskog statusa. Šimić Šašić i suradnici (2011) sugeriraju da su ti pokazatelji: (1) visina prihoda, (2) stupanj obrazovanja, (3) zanimanje i zaposlenost, te (4) uvjeti stanovanja. Slično tome, Sorić (2014) navodi da socioekonomski status predstavlja relativnu poziciju i moć unutar ekonomske i socijalne hijerarhije u nekom društvu. Socioekonomski status osobe utječe na mnoge aspekte njezina života, pa tako i na obrazovanje (Gregurović i Kuti, 2010).

Prosječna korelacija školskog uspjeha i socioekonomskog statusa iznosi oko .30 (Steinmayr i sur., 2010). Naime, učenici koji žive u obitelji višeg socioekonomskog statusa imaju bolji školski uspjeh od učenika iz obitelji nižeg socioekonomskog statusa (Stull, 2013). Šimić Šašić i suradnici (2011) ističu da, iako su socioekonomski status i kvaliteta interakcije u obitelji podjednako važni u utjecaju na školski uspjeh, socioekonomski status postaje važniji kad učenik dolazi iz obitelji niskog socioekonomskog statusa. U ovom radu, u kontekstu pokazatelja socioekonomskog statusa usmjerit će se na obrazovanje roditelja učenika i ekonomski status obitelji.

3.1. Obrazovanje roditelja

Obrazovanje roditelja predstavlja još jedan važan čimbenik koji može utjecati na školski uspjeh učenika. Naime, roditeljsko obrazovanje od iznimne je važnosti za interakciju djeteta i roditelja, te utječe na razvoj djetetove osobnosti (Steinmayr i sur., 2010).

Djeca čiji su roditelji obrazovaniji postižu bolje školske rezultate, odnosno bolje ocjene od djece čiji su roditelji manje obrazovani (Rečić, 2003; Sanchez i sur., 2013). Dakle, postoji pozitivna povezanost između obrazovanja roditelja i školskog uspjeha djece (Steinmayr i sur., 2010). Zanimljive rezultate pokazalo je istraživanje Crede i suradnika (2015) u kojem je dobiveno da je obrazovanje majke predstavljalo moderator varijablu odnosa između zadovoljstva životom i školskog uspjeha djeteta. Drugim riječima, utvrdili su pozitivnu povezanost između školskog uspjeha i zadovoljstva životom kod učenika čije su majke stekle isto ili više obrazovanje kao i njihova djeca. Uspoređujući roditelje prema završenoj osnovnoj i srednjoj školi, Gregurović i Kuti (2010) ističu da učenici čiji su roditelji završili srednju školu, imaju bolje ocjene iz prirodoslovnih predmeta od učenika čiji su roditelji završili osnovnu školu. S druge strane, djeca čiji su roditelji prosvjetni radnici, odnosno imaju završeno fakultetsko obrazovanje imaju bolji školski uspjeh u odnosu na druge učenike (Rečić, 2003).

Ove razlike u školskom uspjehu u odnosu na obrazovanje roditelja objašnjene su na nekoliko načina. Roditelji višeg stupnja obrazovanja spremniji su usmjeravati svoju djecu na rad i učenje (Goldthorpe, 2007) i postavljaju veće zahtjeve vezane uz školu, kako bi njihova djeca postigla viši školski uspjeh (Sorić, 2014). Tijekom interakcije s djetetom, obrazovaniji roditelji pojašnjavaju svoje stavove i postupke, a manje kažnjavaju svoju djecu (Bodovski i Youn, 2010). Osim toga, visokoobrazovani roditelji brže primjećuju i ispravljaju pogreške koje prave tijekom odgoja djece, te redovnije surađuju sa školom (Rečić, 2003). Nadalje, obrazovanje roditelja može snažno utjecati na školski uspjeh roditelja jer roditelji više razine obrazovanja imaju veće mogućnosti pružanja svojem djetetu više socijalnog i kulturnog kapitala koji omogućava bolji školski uspjeh (Bourdieu, 1986; prema Steinmayr i sur., 2010). U skladu s time, visokoobrazovani roditelji mogu posjećivati sa svojom djecom više kulturnih događaja (Steinmayr i sur., 2010), a samim time mogu poticati njihovu motivaciju da se trude oko školskog uspjeha (Steinmayr i sur., 2012; prema Crede i sur., 2015). Drugim riječima, obrazovani roditelji predstavljaju intelektualno stimulativnu okolinu, omogućuju bolje uvjete života i školovanja djeteta (Sorić, 2014), te s obzirom na to da pridaju veliku važnost obrazovanju, mogu savjetovati i ohrabrivati svoju djecu (Strakov, 2007; prema Gregurović i Kuti, 2010).

3.2. Ekonomski status obitelji

Kako obrazovanje roditelja, kao pokazatelj socioekonomskog statusa može utjecati na život i razvoj djeteta, tako i prihodi, odnosno ekonomski status obitelji može utjecati. Siromaštvo u

obitelji tijekom odrastanja može imati negativne utjecaje na djecu, počevši od zdravstvenih i ponašajnih problema, pa sve do lošijeg školskog uspjeha i obrazovnog ishoda (Ferguson i sur., 2007). Manjak materijalnih sredstava može stvarati poteškoće roditeljima pri pružanju djetetu prikladne obuće, odjeće, hrane, školskog pribora i knjiga (Bilić, 2016). Utjecaj siromaštva na obrazovanje vidljiv je i pri samom polasku u školu. Naime, nerijetko se događa da djeca koja dolaze iz obitelji koja ima niske prihode nisu, prema procjenama psihologa spremna za početak školovanja, stoga kasnije polaze u školu od svojih vršnjaka koji ne dolaze iz siromašne obitelji (Ferguson i sur., 2007).

Istraživanje koje je proučavalo utjecaj ekonomskog statusa na školski uspjeh učenika pokazuje da su niski prihodi povezani s lošijim školskim uspjehom (Morrissey i sur., 2014). Drugim riječima, djeca koja dolaze iz obitelji s višim prihodima u prosjeku postižu bolje školske rezultate od djece koja dolaze iz obitelji s nižim prihodima (Rečić, 2003). Kad su u obitelji prihodi iznimno niski, djeca se suočavaju s brojnim životnim poteškoćama, a to može utjecati na veći broj izostanaka u školi, a samim time i na školski uspjeh (Morrissey i sur., 2014). Posljedica lošijeg školskog uspjeha može biti završavanje niže razine obrazovanja ili odustajanje od školovanja (Bilić, 2016).

4. DIMENZIJE RODITELJSTVA

4.1. Emocionalnost

Prva dimenzija roditeljstva je emocionalnost, koja se odnosi na emocije koje roditelji doživljavaju i izražavaju u odnosu s djetetom (Sorić, 2014), te ona uključuje roditeljsku toplinu, podršku, osjetljivost i prihvaćanje (Macuka i Burić, 2015). Roditelji koji su emocionalno topli usmjereni su na svoje dijete, uvažavaju njegove osjećaje, posvećuju mu dovoljno pažnje, te mu pokazuju da ga cijene (Sorić, 2014). S druge strane, emocionalno hladni roditelji odbacuju svoje dijete i neprijateljski su raspoloženi prema njemu (Macuka i Burić, 2015), te tijekom interakcije s djetetom pokazuju vrlo malo pozitivnih emocija (Sorić, 2014).

Emocionalna hladnoća roditelja može smanjiti djetetovu ustrajnost i pažnju pri izvršavanju školskih obveza i zadataka, a samim time može i ograničiti njegovu mogućnost razvijanja vještina vezanih uz školu (Ogg i Anthony, 2020). Nadalje, emocionalna hladnoća roditelja može utjecati na pojavu neprilagođenog akademskog ponašanja djece, kao što su izostajanje s nastave i nepripremanje za ispite (Uddin, 2011). Dimenzija emocionalnosti utječe na razvoj djeteta tako da roditelji koji su topli i podržavaju djetetove potrebe, postoji veća vjerojatnost da će njihova djeca

pokazivati pozitivnija društvena ponašanja i imati bolje obrazovne ishode (Steinberg i Morris, 2001; prema Bodovski i Youn, 2010). Istraživanje koje je proveo Uddin (2011) pokazalo je da postoji pozitivna korelacija između roditeljske topline i školskog uspjeha.

4.2. Kontrola

Druga dimenzija roditeljstva je kontrola, koja se odnosi na ponašanja koja roditelj koristi kako bi mijenjao ponašanja i unutarnja stanja svojega djeteta (Sorić, 2014). Roditeljska kontrola ima dvije poddimenzije; psihološka i bihevioralna kontrola (Cummings i sur., 2000; prema Macuka i Burić, 2015). Karakteristike psihološke kontrole roditelja su pripisivanje krivnje djetetu, sramoćenje djeteta (Masud i sur., 2014), vršenje pritiska, kontroliranje djetetova ponašanja, te manipuliranje psihološkom dobrobiti (Barber, 1996). Psihološka kontrola negativno utječe na razvoj djetetove samostalnosti i psihološke nezavisnosti (Sorić, 2014). Pretjerana psihološka kontrola potiče ovisnost o roditeljima kad su oni stalno uključeni u svakodnevne aktivnosti i rutine djeteta (Barber, 1996). Chao (1994) ističe kako roditeljska psihološka kontrola može imati negativne ishode u različitim kulturama. Nadalje, tijekom adolescencije psihološka kontrola roditelja može stvoriti negativnu sliku o sebi jer roditelj narušava privatnost adolescenta (Barber i sur., 2001; prema Bean i sur., 2003). Psihološka kontrola može biti usmjerena na školsko postignuće tako da roditelji postavljaju standarde i potiču dijete na visoko postignuće, odnosno određuju kakve ocjene iz nekog predmeta ili prosjek ocjena na kraju školske godine njihovo dijete mora imati (Soenens i sur., 2010). Također, potvrđeno je da psihološka kontrola roditelja smanjuje motivaciju za učenjem, te pogoršava samoregulirano učenje (Lee i Kwon, 2012). Bean i suradnici (2003) utvrdili su da učenici čiji roditelji pri odgoju primjenjuju psihološku kontrolu, pokazuju lošiji školski uspjeh.

S druge strane, bihevioralna kontrola odnosi se na reguliranje djetetovog nepoželjnog ponašanja, odnosno uspostavljanje pravila i granica ponašanja (Macuka i Burić, 2015). Dakle, bihevioralnom kontrolom roditelj aktivno sudjeluje u socijalizaciji djeteta jer jasno upućuje dijete na to koja su prihvatljiva ponašanja, a koja nisu (Steinberg, 1990; prema Klarin i Đerđa, 2014). Niska bihevioralna može utjecati na razvoj eksternaliziranih problema u adolescenciji, kao što su upotreba droge, agresija i delikvencija (Barber i sur., 1994). Bihevioralna kontrola važan je prediktor školskog uspjeha i samopoštovanja djeteta (Bean i sur., 2003). Gray i Steinberg (1999) svojim su istraživanjem utvrdili pozitivnu povezanost bihevioralne kontrole sa školskim postignućem djeteta te objašnjavaju da dijete čiji roditelj primjenjuje visoku bihevioralnu kontrolu,

razvija osjećaj samokontrole i discipline u svim aspektima života, te tako i u učenju, a samim time to se odražava i na školsko postignuće.

5. STIL RODITELJSTVA

Jedan od obiteljskih čimbenika koji utječe na školsko postignuće je stil roditeljstva djeteta. Svaki roditeljski stil odgoja ima svoje karakteristike i vrijednosti koje utječu na oblikovanje djetetovog života, te hoće li se ono pridržavati pravila u životu (Masud i sur., 2014). Također, roditeljski stil utječe na to kako će djeca pristupiti školskim obvezama, učiteljima, te kako će se ponašati u socijalnoj sredini (Zrilić, 2005). Naravno, roditeljski stil odgoja ne mora uvijek utjecati na školsko postignuće. U prilog tome govore rezultati istraživanja Pinguart (2015) u kojem se pokazalo da utjecaj roditelja na školsko postignuće se smanjuje kada adolescenti provode manje vremena s roditeljima. U ovom radu će biti objašnjena četiri roditeljska stila koja su definirali Macoby i Martin (1983; prema Pinguart, 2015): (1) autoritarni, (2) autoritativni, (3) popustljivi i (4) zanemarujući stil.

5.1. Autoritativni stil roditeljstva

Roditelji autoritativnog stila roditeljstva stavljaju naglasak na disciplinu i pokazuju visoko izraženu emocionalnu toplinu i brigu za dijete (Sorić, 2014). Drugim riječima, autoritativni roditelji su pažljivi prema svojoj djeci, pružaju im podršku (Masud i sur., 2014), te postavljaju jasne granice ponašanja (Zrilić, 2005). Ovakva vrsta roditeljskog stila pozitivno utječe na razvoj djeteta (Masud i sur. 2014), koje je često samopouzđano i nema strah od roditelja (Zrilić, 2005).

Istraživanje koje je provela Murray (2012) ukazalo je da djeca čiji roditelji primjenjuju autoritativni stil pokazuju visoke rezultate u mjerama čitanja i matematike. Slično tome, Pinguart (2015) je pokazao u meta-analizi istraživanja koja je proučavala utjecaj autoritativnog stila na školski uspjeh učenika, da djeca čiji roditelji primjenjuju takav stil odgoja, imaju visok školski uspjeh. Također, djeca čiji su roditelji autoritativni imaju najbolji školski uspjeh, bez obzira na spol i kulturalne razlike (Brown i Iyengar, 2008). Masud i suradnici (2014) ističu da djeca autoritativnih roditelja imaju visoku intrinzičnu motivaciju koja utječe na visoku posvećenost školi i pokazivanju visok školski uspjeh. Dakle, prema ovim istraživanjima, može se zaključiti da autoritativan stil roditeljstva pozitivno utječe na školski uspjeh i postignuće učenika. Nadalje, Matejević i suradnici (2014) utvrdili su da je za majke karakterističan autoritativni stil roditeljstva, te da je on povezan s većom uključenosti u školske aktivnosti i boljim školskim uspjehom adolescenta.

5.2. Autoritarni stil roditeljstva

Roditelji autoritarnog stila primjenjuju strogu disciplinu s niskom razinom emocionalne topline i privrženosti (Sorić, 2014). Također, autoritarni roditelji prisilno nameću svoj autoritet, imaju prevelika očekivanja, te nerijetko postavljaju neostvarive ciljeve svojoj djeci (Zrilić, 2005), što može narušiti intrinzičnu motivaciju, samopouzdanje i percepciju kompetentnosti djeteta ili adolescenta (Masud i sur., 2014). Autoritarni stil roditeljstva najčešće je prisutan kod očeva, te je povezan s nedostatkom vremena za uključivanje u školske aktivnosti djeteta (Matejević i sur., 2014). Važno je naglasiti razliku između autoritativnog i autoritarnog stila roditeljstva. Naime, razlikuju se u veličini psihološke kontrole. Dok kod autoritativnih roditelja psihološka kontrola je niska i oni su fleksibilniji, kod autoritarnih roditelja psihološka kontrola je visoka i oni očekuju da ih njihova djeca poslušaju bez postavljanja pitanja (Masud i sur., 2014).

Ovaj stil roditeljstva povezan je s lošijim školskim uspjehom učenika (Pinquart, 2015). Drugim riječima, autoritaran stil je negativno povezan sa školskim ocjenama (Dornbusch i sur., 1987; prema Brown i Iyengar, 2008). Djeca čiji roditelji primjenjuju autoritaran stil nerijetko se osjećaju neprihvaćeno, te doživljavaju visoke razine stresa jer ih roditelji kažnjavaju kad dobiju lošiju ocjenu (Zrilić, 2005).

5.3. Popustljivi stil roditeljstva

Popustljivi ili drugim nazivom, permisivni stil roditeljstva odnosi se na visoku razinu topline i podrške, te nisku razinu kontrole djeteta (Murray, 2012). Dakle, roditelji ovakvog stila odgoja odobravaju sve djetetove odluke i ponašanja i ne postavljaju im nikakve zahtjeve (Sorić, 2014). S obzirom na to da djeca popustljivih roditelja nemaju okvirna pravila kako bi se trebala ponašati, manje su socijalno i intelektualno kompetentna (Masud i sur., 2014).

Istraživanja koja su proučavala utjecaj popustljivog stila roditeljstva na školski uspjeh učenika pokazala su da postoji negativna povezanost (Masud i sur., 2014; Pinquart, 2015). Uspoređujući roditeljske stilove, Murray (2012) otkrila je da djeca autoritativnih roditelja postižu bolje rezultate u čitanju u odnosu na djecu popustljivih i zanemarujućih roditelja. Nadalje, popustljivi roditelji, ako njihovo dijete doživi neuspjeh u školi ne smatraju da je to njegova krivnja, nego krivnju pripisuju učiteljima ili lošim školskim udžbenicima (Zrilić, 2005).

5.4. Zanemarujući stil roditeljstva

Zanemarujući stil roditeljstva karakterizira niska emocionalna toplina i slaba kontrola (Sorić, 2014). Takav stil odgoja može se odraziti na dijete na način da bude nesigurno u sebe (Zrilić, 2005), manje se angažira oko školskih obveza, a osim toga, može i pokazivati problematično ponašanje (Brown i Iyengar, 2008). Kao posljedica takvog odgoja, moguće je da će dijete imati lošiji školski uspjeh (Pinquart, 2015). Paulson i suradnici (1998) su uspoređivali percepcije učenika o stilovima roditeljstva i učiteljevim stilom predavanja. Rezultati su ukazali na to da su učenici čiji roditelji primjenjuju zanemarujući stil roditeljstva, a uz to i njihovi učitelji primjenjuju autoritarni stil podučavanja, imaju nisko školsko postignuće.

Dakle, razmatranjem ova četiri odgojna stila roditeljstva može se zaključiti da djeca autoritativnih roditelja imaju bolji školski uspjeh u odnosu na djecu autoritarnih, popustljivih i zanemarujućih roditelja.

6. RODITELJSKA UKLJUČENOST

Još jedan čimbenik školskog uspjeha djeteta iz obiteljskog okruženja je roditeljska uključenost u djetetovo školovanje. Naime, uključenost roditelja predstavlja ponašanja i postupke roditelja prema svojoj djeci, kojima se želi promicati motivacija djeteta i njegovo obrazovno postignuće (Otani, 2020). Drugim riječima, najvažniji razlog za roditeljsko uključivanje u djetetovo školovanje je poboljšanje njegova postignuća (Jones i White, 2000). Aktivno praćenje i pridavanje važnosti djetetovom obrazovanju može istaknuti važnost i svrhovitost učenja, a samim time povećati i djetetovu motivaciju i školski uspjeh (Hill i Tyson, 2009).

Postoji više dimenzija roditeljske uključenosti. Hoover-Dempsey i Sandler (1995) navode da postoje mehanizmi kroz koje uključenost roditelja utječe na školsko postignuće; modeliranje djetetova ponašanja i stavova koji su povezani sa školom, pomoć pri učenju i poučavanje. Roditelj može biti uključen u školskom okruženju i unutar vlastitog doma. U školskom okruženju, uključenost roditelja se odnosi na volontiranje, komunikaciju sa školskim osobljem (Camacho-Thompson i sur., 2019), te posjećivanje školskih priredbi i odlazak na roditeljske sastanke i informacije (Sorić, 2014). Osim uključenosti u školskom okruženju, roditelji se mogu uključiti i u svojem obiteljskom domu tako da pregledavaju djetetovu zadaću, pomažu mu pri učenju i prate njegov napredak (Hoover-Dempsey i Sandler, 1995). Također, roditelj može u svojem domu stvoriti djetetu okolinu poticajnu za učenje omogućavanjem obrazovnih materijala kao što su knjige i časopisi (Camacho-Thompson i sur., 2019). Na roditeljsku uključenost može utjecati i broj

djece u obitelji tako da, ako je obitelj velika, roditelj ne može svakom djetetu posvetiti dovoljno pažnje i pomoći mu oko školskih obveza (Jones i White, 2000).

Kako bi roditeljska uključenost imala pozitivan utjecaj na školsko postignuće, mora biti u skladu s razvojnom fazom djeteta (Hoover-Dempsey i Sandler, 1995). Primjerice, srednjoškolci su kognitivno razvijeniji od osnovnoškolaca i nije im toliko potrebno pomagati pri učenju, odnosno roditelji se ne moraju izravno uključivati u njihove školske aktivnosti i obveze (Hill i Tyson, 2009). Kad roditelji pretjerano kontroliraju dijete i kritiziraju ga prilikom pomoći oko školskih obveza, djetetu to može predstavljati izvor stresa (Sorić, 2014). Što se tiče socioekonomskog statusa, Jones i White (2000) predlažu da roditeljima niskog socioekonomskog statusa nedostaju resursi i mogućnosti kako bi mogli biti uključeni u školske aktivnosti djeteta, iako oni možda žele pomoći i imaju pozitivan stav o školi. Obrazovanje roditelja također može utjecati na uključenost u školovanje. Naime, Bodovski i Youn (2010) ističu da su visokoobrazovani roditelji skloniji više sudjelovati u obrazovanju djeteta i pomagati mu.

6.1. Istraživanja roditeljske uključenosti

Brojna istraživanja su ispitala utječe li roditeljska uključenost na školski uspjeh. Ogg i Anthony (2020) su longitudinalnim istraživanjem proučavali utjecaj roditeljske uključenosti na napredovanje u školskom postignuću. Rezultati su pokazali da roditeljska toplina i uključenost ne utječu na rast postignuća u matematici i čitanju, dok utječu na poboljšanje postignuća u prirodoslovnim predmetima. Autori ovakve nalaze objašnjavaju motivacijskim modelom, odnosno, s obzirom na to da učenici često manje posvećuju pažnju prirodoslovnim predmetima u odnosu na matematiku i čitanje, uključenost roditelja može povećati djetetovu motivaciju za učenjem, a samim time i poboljšati njihova postignuća u prirodoslovnim predmetima. Slično tome, Jones i White (2000) proučavali su uključenost roditelja u svojem domu i uključenost u školskom okruženju, a rezultati su pokazali da roditeljska uključenost kod kuće, odnosno pomoć pri učenju, kao i uključenost u školskom okruženju utječu na djetetova postignuća u jeziku.

Nadalje, Otani (2020) je uspoređivao razlikuje li se utjecaj roditeljske uključenosti kod osnovnoškolaca i srednjoškolaca. Rezultati su pokazali da je kod osnovnoškolaca, s boljim postignućem povezana izravna roditeljska uključenost u obliku učenja i pomaganja oko zadaća. S druge strane, kod srednjoškolaca je, s boljim školskim postignućem povezana neizravna roditeljska uključenost putem stavova o školi i važnosti školovanja. Dakle, na uspjeh osnovnoškolaca više utječe pomoć pri učenju, a na srednjoškolce roditeljski stavovi o školovanju.

Još jedno istraživanje o roditeljskoj uključenosti u obrazovanje kod njihove srednjoškolske djece provele su Hill i Tyson (2009), te se pokazalo da je školska socijalizacija, kao vrsta roditeljske uključenosti najviše povezana sa školskim uspjehom. Naime, školska socijalizacija se odnosi na: (1) roditeljska očekivanja i važnosti koje pridaju obrazovanju, (2) raspravljanje s adolescentom o strategijama učenja, te (3) sudjelovanje u izradi planova i priprema za budućnost svojeg djeteta (Hill i Tyson, 2009). Nadalje, Camacho-Thompson i suradnici (2019) dobili su rezultate koji pokazuju da sudjelovanje majke u školovanju dječaka pozitivno utječe na njihov školski uspjeh i pripremu za srednjoškolsko obrazovanje. Dakle, može se zaključiti da je roditeljska uključenost iznimno važna u predviđanju obrazovnih ishoda.

7. OBITELJSKA KLIMA

7.1. Nasilje i zlostavljanje u obitelji

Kako bi kontrolirali ponašanje svoje djece kod kuće, roditelji često prijete i viču na njih (Solomon i Serres, 1999). Nasilje uključuje vršnjačku viktimizaciju, obiteljsko nasilje i nasilje u zajednici (Vaillancourt i McDougall, 2013). Postoji četiri osnovne vrste zlostavljanja, a to su: (1) emocionalno, (2) tjelesno, (3) spolno i (4) zanemarivanje (Bilić i sur., 2012). Emocionalno zlostavljanje uključuje učestalo vikanje, prijetnje, ismijavanje, podcjenjivanje, te uskraćivanje pažnje i ljubavi djetetu (Buljan Flander i Ćosić, 2003). Tjelesno zlostavljanje odnosi se na udaranje rukama ili predmetima, šamaranje, povlačenje za kosu i slično (Luketić, 2018). Zanemarivanje se odnosi na nepružanje djetetu emocionalnih i razvojnih potreba kao što su: odjeća, hrana, smještaj, zdravstvena briga te obrazovanje (White i sur., 1987). Nadalje, spolno zlostavljanje je kad odrasla osoba prisiljava dijete da sudjeluje u bilo kojem obliku seksualne aktivnosti (Miljević-Riđički, 1995).

Bodovski i Youn (2010) ističu da je viši socioekonomski status povezan s manjom pojavnosti fizičkog kažnjavanja djece. Proučavajući roditeljsku verbalnu agresiju, Solomon i Serres (1999) su utvrdili da djeca čiji roditelji često primjenjuju verbalnu agresiju, imaju niže samopoštovanje i lošije ocjene iz francuskog jezika od djece čiji roditelji rijetko primjenjuju verbalnu agresiju. U istraživanju koje su proveli Ryan i suradnici (2018), zlostavljana djeca su postigla znatno lošije rezultate na standardiziranim testovima čitanja i matematike. Izloženost obiteljskom nasilju povezana je s raznim problemima u ponašanju (Thompson i Massat, 2005), te negativno utječe na školska postignuća učenika (Supol i sur., 2020), a može dovesti i do napuštanja školovanja (Fry i sur., 2018). Također, obiteljsko nasilje negativno utječe na mentalni, socijalni i tjelesni razvoj

djeteta (Buljan Flander i Ćosić, 2003). Proučavajući fizičko zlostavljanu djecu, Veltman i Browne (2001) izvijestili su da djeca koja su doživjela fizičko zlostavljanje imaju u školi više disciplinskih mjera i češće su suspendirana u odnosu na djecu koja nisu zlostavljana. Što se tiče zanemarivanja, Kendall-Tackett i Eckenrode (1996) su svojim istraživanjem otkrili da zanemarena djeca imaju lošije ocjene, više školskih opomena i više ponavljanja razreda u odnosu na djecu koja nisu zanemarena. Romano i suradnici (2015) objašnjavaju kako se zanemarivanje često događa u ranom djetinjstvu, te su učinci negativno povezani s razvojem mozga djeteta, a to se sve može odraziti na kognitivne funkcije, a samim time i školski uspjeh. S druge strane, Bilić (2009) je proučavala utječe li emocionalno zlostavljanje na ocjene iz hrvatskog jezika, te se pokazalo da učenici čiji roditelji su ih emocionalno zlostavljali, imaju lošije ocjene iz hrvatskog jezika od učenika koji nisu zlostavljani. Autorica objašnjava te razlike u ocjenama iz hrvatskog jezika traumatskim iskustvom zlostavljanja, koje može ometati razvoj komunikacijskih i lingvističkih vještina. Također, važno je naglasiti kako je utjecaj zlostavljanja na školski uspjeh djeteta ili adolescenta zapravo složen i dinamičan proces, koji može narušiti važne razvojne procese kao što su privrženost i regulacija emocija (Romano i sur., 2015).

7.2. Zdravstveno stanje u obitelji

Bolest jednog ili oba roditelja, odnosno zdravstveno stanje u obitelji može se odraziti na djecu. Nerijetko se događa da roditelji koji boluju od kroničnih bolesti, iscrpljeni zbog svojeg zdravstvenog stanja više se usmjere na svoje potrebe, a to može smanjiti njihovu dostupnost djetetu (Chen i Fish, 2013). Osim što se moraju nositi s razvojnim izazovima, postoji velika vjerojatnost da će se djeca čiji roditelji imaju kronične bolesti morati nositi s manjom uključenosti roditelja, promjenom strukture obitelji, te mogućim iscrpljivanjem financijskih sredstava (Korneluk i Lee, 1998; prema Chen i Fish, 2013). Također, bolest roditelja može zahtijevati djetetovo prerano preuzimanje uloge odraslih, uključujući promjenu uloge roditelj-dijete, odnosno dijete da se skrbi za svojeg roditelja, te je više uključeno u kućanske poslove (Bortes i sur., 2020).

Brojna istraživanja proučavala su utjecaj življenja u obitelji s kroničnim bolesnikom na funkcioniranje djeteta. Bortes i suradnici (2020) navode da postoji velika vjerojatnost da će djeca čiji roditelj ili oba roditelja boluju od psihičkih bolesti, napustiti srednjoškolsko obrazovanje. Nadalje, Chen (2016) je svojim istraživanjem pokazao da djeca i adolescenti koji žive u obitelji s kronično bolesnim roditeljima imaju više školskih izostanaka i izloženi su većem riziku od lošijeg školskog postignuća u odnosu na njihove vršnjake koji žive sa zdravim roditeljima. Slično tome,

Sieh i suradnici (2013) otkrili su da djeca čiji su roditelji kronični bolesnici, imaju više kućanskih obveza i svakodnevnih životnih problema koji negativno utječu na njihove školske obveze i postignuća. Rečić (2003) je proučavajući hrvatske učenike utvrdio da djeca koja dolaze iz nepotpune obitelji u kojoj ima kroničnih bolesnika, imaju lošije ocjene u odnosu na učenike iz obitelji u kojima nema kroničnih bolesnika. Nadalje, Bodovski i Youn (2010) proučavali su roditeljsku depresiju i kakav utjecaj ima na djecu. Rezultati su pokazali da je roditeljska depresija povezana s djetetovim nižim postignućima u matematici i čitanju.

Bortes i suradnici (2020) objašnjavaju da bolest roditelja može utjecati na školovanje djeteta tako da: (1) ako je ono previše opterećeno bolešću roditelja, to se može odraziti na to da dijete smanji školski angažman i motivaciju za učenjem, te (2) bolest roditelja može smanjiti njihovu uključenost u djetetov život i školovanje. Međutim, bolest roditelja ne mora uvijek negativno utjecati na školski uspjeh djeteta. Naime, Chen i Fish (2013) pokazali su da bolesni roditelji koji su uključeni u djetetovo obrazovanje i koji imaju pozitivne odnose s djetetom, mogu umanjiti učinke bolesti na obrazovno funkcioniranje djeteta. Dakle, može se zaključiti da bolest roditelja može, a i ne mora negativno utjecati na školski uspjeh djeteta. Sve ovisi o tome kakav je odnos između roditelja i djeteta, te može li roditelj normalno obavljati kućanske poslove. Također važno je i koliko je bolesni roditelj uključen u život i školovanje djeteta.

8. ZAKLJUČAK

U ovom radu objašnjeni su čimbenici iz obiteljskog okruženja koji utječu na školski uspjeh osnovnoškolaca i srednjoškolaca. Najveći prediktor školskog uspjeha iz obiteljskog okruženja je socioekonomski status. Istraživanja su pokazala da nizak socioekonomski status, rastava roditelja, te zlostavljanje u obitelji mogu negativno utjecati na školski uspjeh. S druge strane, roditeljeva visoka emocionalnost, autoritativni roditeljski stil i uključenost u školske obveze djeteta pozitivno utječu na školski uspjeh učenika. Dakle, može se zaključiti da čimbenici iz obiteljskog okruženja predviđaju školski uspjeh, bilo to u pozitivnom ili negativnom smjeru. Školski uspjeh određuje daljnje školovanje i izbor zanimanja, stoga je važno istraživati koji sve čimbenici utječu na njega. Spoznaje iz ovog područja mogu biti korisne školskim psiholozima u osmišljavanju i provođenju radionica za roditelje. Naravno, na obiteljski čimbenik kao što je socioekonomski status ne može se utjecati provođenjem predavanja i radionica, ali primjerice poticanje roditelja i osmišljavanje učinkovitih strategija uključenosti u obrazovanje njihove djece možda može utjecati na pozitivnu promjenu u školskom uspjehu.

9. LITERATURA

- Amato, P. R. i Keith, B. (1991). Parental divorce and the well-being of children: a meta-analysis. *Psychological bulletin*, 110(1), 26-46.
- Arkes, J. (2015). The temporal effects of divorces and separations on children's academic achievement and problem behavior. *Journal of divorce & remarriage*, 56(1), 25-42.
- Astone, N. M. i McLanahan, S. S. (1991). Family structure, parental practices and high school completion. *American sociological review* (56)3, 309-320.
- Barber, B. K. (1996). Parental psychological control: revisiting a neglected construct. *Child Development*, 67(6), 3296–3319.
- Barber, B. K., Olsen, J. E. i Shagle, S. C. (1994). Associations between parental psychological and behavioral control and youth internalized and externalized behaviors. *Child development*, 65(4), 1120-1136.
- Bean, R. A., Bush, K. R., McKenry, P. C. i Wilson, S. M. (2003). The impact of parental support, behavioral control, and psychological control on the academic achievement and self-esteem of African American and European American adolescents. *Journal of Adolescent Research*, 18(5), 523-541.
- Bernardi, F. i Radl, J. (2014). The long-term consequences of parental divorce for children's educational attainment. *Demographic research*, 30, 1653-1680.
- Biblarz, T. J. i Gottainer, G. (2000). Family Structure and Children's Success: A Comparison of Widowed and Divorced Single-Mother Families. *Journal of Marriage and Family*, 62(2), 533–548.
- Bilić, V. (2009). Utjecaj tjelesnog i emocionalnog zlostavljanja u obitelji na uspjeh učenika iz hrvatskog jezika. *Metodika: časopis za teoriju i praksu metodikâ u predškolskom odgoju, školskoj i visokoškolskoj izobrazbi*, 10(19), 335-346.
- Bilić, V. (2016). Školski uspjeh djece i mladih koji odrastaju u siromaštvu i materijalno nepovoljnim uvjetima. *Nova prisutnost*, 14(1), 91-106.
- Bilić, V., Buljan-Flander, G. i Hrpka, H. (2012). *Nasilje nad djecom i među djecom*. Naklada Slap.
- Bodovski, K. i Youn, M. J. (2010). Love, discipline and elementary school achievement: The role of family emotional climate. *Social Science Research*, 39(4), 585-595.
- Bortes, C., Strandh, M. i Nilsson, K. (2020). Parental illness and young people's education. *Child Indicators Research*, 13(6), 2069-2091.

- Brand, J. E., Moore, R., Song, X. i Xie, Y. (2019). Why does parental divorce lower children's educational attainment? A causal mediation analysis. *Sociological science*, 6, 264-292.
- Brown, L. i Iyengar, S. (2008). Parenting Styles: The Impact on Student Achievement. *Marriage & Family Review*, 43(1-2), 14–38.
- Buljan Flander, G. i Ćosić, I. (2003). Prepoznavanje i simptomatologija zlostavljanja i zanemarivanja djece. *Medix: specijalizirani medicinski dvomjesečnik*, 9(51), 122-124.
- Buljan Flander, G., Štimac, D. i Ćorić Špoljar, R. (2013). Podrška obitelji i prijatelja kao čimbenik prilagodbe djeteta na razvod roditelja. *Klinička psihologija*, 6(1-2), 63- 76
- Camacho-Thompson, D. E., Gonzales, N. A. i Tein, J. Y. (2019). Parental academic involvement across adolescence contextualized by gender and parenting practices. *School Psychology*, 34(4), 386-397.
- Chao, R. K. (1994). Beyond parental control and authoritarian parenting style: Understanding Chinese parenting through the cultural notion of training. *Child Development*, 65(4), 1111–1119.
- Chen, C. Y.-C. (2016). Educational functioning of children of parents with chronic physical illness: A systematic review. *School Psychology International*, 37(6), 606–626.
- Chen, Y. C. i Fish, M. C. (2013). Parental involvement of mothers with chronic illness and children's academic achievement. *Journal of Family Issues*, 34(5), 583-606.
- Cherian, V. I. (1989). Academic Achievement of Children of Divorced Parents. *Psychological Reports*, 64(2), 355–358.
- Comer, J. P. (1984). Home-School Relationships as they Affect the Academic Success of Children. *Education and Urban Society*, 16(3), 323–337.
- Crede, J., Wirthwein, L., McElvany, N. i Steinmayr, R. (2015). Adolescents' academic achievement and life satisfaction: The role of parents' education. *Frontiers in psychology*, 6, 52.
- David, H., Demo, D. H. i Acock, A. C. (1996). Family structure, family process, and adolescent well-being. *Journal of Research on Adolescence*, 6(4), 457-488.
- Downey, D. B. (1995). When bigger is not better: Family size, parental resources, and children's educational performance. *American sociological review* 60(5), 746-761.
- Esmacili, N. S., Yaacob, S. N., Juhari, R. i Mansor, M. (2011). Post-divorce parental conflict, economic hardship and academic achievement among adolescents of divorced families. *Asian Social Science*, 7(12), 119-124.

- Ferguson, H. B., Bovaird, S. i Mueller, M. P. (2007). The impact of poverty on educational outcomes for children. *Paediatrics & child health*, 12(8), 701-706.
- Fry, D., Fang, X., Elliott, S., Casey, T., Zheng, X., Li, J., Florian, L. i McCluskey, G. (2018). The relationships between violence in childhood and educational outcomes: A global systematic review and meta-analysis. *Child Abuse & Neglect*, 75, 6–28.
- Goldthorpe, J. H. (2007). *On Sociology*. Stanford University Press.
- Gray, M. R. i Steinberg, L. (1999). Unpacking authoritative parenting: Reassessing a multidimensional construct. *Journal of Marriage and the Family*, 61(3), 574-587.
- Gregurović, M. i Kutli, S. (2010). Učinak socioekonomskog statusa na obrazovno postignuće učenika: Primjer PISA istraživanja, Hrvatska 2006. *Revija za socijalnu politiku*, 17(2), 179-196.
- Gruden, Z. i Gruden, V. (2006). *Dijete-škola-roditelj*. Zagreb: Medicinska naklada.
- Ham, B. D. (2004). The effects of divorce and remarriage on the academic achievement of high school seniors. *Journal of Divorce & Remarriage*, 42(1-2), 159-178.
- Hill, N. E. i Tyson, D. F. (2009). Parental involvement in middle school: a meta-analytic assessment of the strategies that promote achievement. *Developmental psychology*, 45(3), 740-763.
- Hoover-Dempsey, K. V. i Sandler, H. M. (1995). Parental involvement in children's education: Why does it make a difference? *Teachers College Record*, 97(2), 310–331.
- Jones, I. i White, C. S. (2000). Family Composition, Parental Involvement and Young Children's Academic Achievement. *Early Child Development and Care*, 161(1), 71–82.
- Kendall-Tackett, K. A. i Eckenrode, J. (1996). The effects of neglect on academic achievement and disciplinary problems: A developmental perspective. *Child Abuse & Neglect*, 20(3), 161–169.
- Klarin, M. i Đerđa, V. (2014). Roditeljsko ponašanje i problemi u ponašanju kod adolescenata, *Ljetopis socijalnog rada*, 21(2), 243-262.
- Kramer, K. Z. (2012). Parental behavioural control and academic achievement: striking the balance between control and involvement. *Research in Education*, 88(1), 85-98.
- Lee, H. i Kwon, Y. (2012). The relationships between mother's psychological control and self-directed learning ability in elementary school students: Focusing on the mediating effects of self-determined motivation. *Journal of the Korean Home Economics Association*, 50(8), 125-135.

- Luketić, M. (2018). Odnosi u obitelji i njihov utjecaj na školski uspjeh djece. *Didaskalos: časopis Udruge studenata pedagogije Filozofskog fakulteta Osijek*, 2(2), 69-81.
- Macuka, I. i Burić, I. (2015). Školski uspjeh mlađih adolescenata: važnost uloge osobnih i obiteljskih čimbenika. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 24(4), 487-507.
- Masud, H., Thurasamy, R. i Ahmad, M. S. (2014). Parenting styles and academic achievement of young adolescents: A systematic literature review. *Quality & Quantity*, 49(6), 2411–2433.
- Matejevic, M., Jovanovic, D. i Jovanovic, M. (2014). Parenting style, involvement of parents in school activities and adolescents' academic achievement. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 128, 288-293.
- Mehana, M. i Reynolds, A. J. (2004). School mobility and achievement: A meta-analysis. *Children and Youth Services Review*, 26(1), 93-119.
- Miljević-Ridički, R. (1995). Zlostavljanje djece: oblici zlostavljanja i njihovo prepoznavanje. *Društvena istraživanja-Časopis za opća društvena pitanja*, 4(18-19), 539-549.
- Morrissey, T. W., Hutchison, L. i Winsler, A. (2014). Family income, school attendance, and academic achievement in elementary school. *Developmental psychology*, 50(3), 1-13.
- Mulholland, D. J., Watt, N. F., Philpott, A. i Sarlin, N. (1991). Academic Performance in Children of Divorce: Psychological Resilience and Vulnerability. *Psychiatry*, 54(3), 268–280.
- Murray, A. (2012). The relationship of parenting style to academic achievement in middle childhood. *The Irish Journal of Psychology*, 33(4), 137–152.
- Nisar, N. i Mahmood, K. (2017). Determinants of Students' Academic Achievement at Secondary School Level. *Bulletin of Education and Research*, 39(1), 145-158.
- Nonoyama-Tarumi, Y. (2017). Educational Achievement of Children From Single-Mother and Single-Father Families: The Case of Japan. *Journal of Marriage and Family*, 79(4), 915–931.
- Ogg, J. i Anthony, C. J. (2020). Process and context: Longitudinal effects of the interactions between parental involvement, parental warmth, and SES on academic achievement. *Journal of School Psychology*, 78, 96–114.
- Otani, M. (2020). Parental involvement and academic achievement among elementary and middle school students. *Asia Pacific Education Review*, 21(1), 1-25.

- Paulson, S. E., Marchant, G. J. i Rothlisberg, B. A. (1998). Early Adolescents' Perceptions of Patterns of Parenting, Teaching, and School Atmosphere. *The Journal of Early Adolescence*, 18(1), 5–26.
- Petani, R. (2015). Sociodemografska obilježja adolescenata i njihova percepcija dimenzija ponašanja roditelja. *Acta Iadertina*, 12(1), 43-56.
- Pinquart, M. (2015). Associations of Parenting Styles and Dimensions with Academic Achievement in Children and Adolescents: A Meta-analysis. *Educational Psychology Review*, 28(3), 475–493.
- Rečić, M. (2003). *Obitelj i školski uspjeh učenika*. Đakovo: Tempo d.o.o.
- Romano, E., Babchishin, L., Marquis, R. i Fréchette, S. (2015). Childhood maltreatment and educational outcomes. *Trauma, Violence, & Abuse*, 16(4), 418-437.
- Ryan, J. P., Jacob, B. A., Gross, M., Perron, B. E., Moore, A. i Ferguson, S. (2018). Early exposure to child maltreatment and academic outcomes. *Child maltreatment*, 23(4), 365-375.
- Sanchez, C. N. P., Montesinos, M. B. i Rodriguez, L. C. (2013). Family influences in academic achievement a study of the Canary Islands. *Reigta Inter de Socio*, 71(1), 169-187.
- Sieh, D. S., Visser-Meily, J. M. A. i Meijer, A. M. (2013). Differential outcomes of adolescents with chronically ill and healthy parents. *Journal of Child and Family Studies*, 22(2), 209-218.
- Silles, M. A. (2010). The implications of family size and birth order for test scores and behavioral development. *Economics of Education Review*, 29(5), 795–803.
- Soenens, B., Vansteenkiste, M. i Luyten, P. (2010). Toward a domain-specific approach to the study of parental psychological control: Distinguishing between dependency-oriented and achievement-oriented psychological control. *Journal of Personality*, 78(1), 217–256.
- Solomon, C. R. i Serres, F. (1999). Effects of parental verbal aggression on children's self-esteem and school marks. *Child Abuse & Neglect*, 23(4), 339–351.
- Sorić I. (2014). *Samoregulacija učenja – Možemo li naučiti učiti*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Sputa, C. L. i Paulson, S. E. (1995). Birth Order and Family Size: Influences on Adolescents' Achievement and Related Parenting Behaviors. *Psychological Reports*, 76(1), 43–51.
- Steinmayr, R., Dinger, F. C. i Spinath, B. (2010). Parents' education and children's achievement: The role of personality. *European Journal of Personality*, 24(6), 535–550.

- Stull, J. C. (2013). Family Socioeconomic Status, Parent Expectations, and a Child's Achievement. *Research in Education, 90*(1), 53–67.
- Sun, Y. i Li, Y. (2001). Marital disruption, parental investment, and children's academic achievement: A prospective analysis. *Journal of Family Issues, 22*(1), 27-62.
- Sun, Y. i Li, Y. (2009). Parental divorce, sibship size, family resources, and children's academic performance. *Social Science Research, 38*(3), 622–634.
- Supol, M., Satyen, L., Ghayour-Minaie, M. i Toumbourou, J. W. (2020). Effects of family violence exposure on adolescent academic achievement: a systematic review. *Trauma, Violence, & Abuse, 1-15*.
- Šimić Šašić, S., Klarin, M. i Proroković, A. (2011). Socioekonomske prilike obitelji i kvaliteta obiteljske interakcije kao prediktori školskog uspjeha srednjoškolaca u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i Makedoniji. *Ljetopis socijalnog rada, 18*(1), 31-62.
- Thompson, T. i Massat, C. R. (2005). Experiences of Violence, Post-Traumatic Stress, Academic Achievement and Behavior Problems of Urban African-American Children. *Child and Adolescent Social Work Journal, 22*(5-6), 367–393.
- Uddin, M. K. (2011). Parental Warmth and Academic Achievement of Adolescent Children. *Journal of Behavioural Sciences, 21*(1), 1-12.
- Vaillancourt, T. i McDougall, P. (2013). The link between childhood exposure to violence and academic achievement: Complex pathways. *Journal of abnormal child psychology, 41*(8), 1177-1178.
- Veltman, M. W. i Browne, K. D. (2001). Three decades of child maltreatment research: Implications for the school years. *Trauma, Violence, & Abuse, 2*(3), 215-239.
- York, T. T., Gibson, C. i Rankin, S. (2015). Defining and measuring academic success. *Practical assessment, research, and evaluation, 20*(5), 1-20.
- Zrilić, S. (2005). Autoritarni odgojni stil roditelja kao prediktor školskog neuspjeha. *Pedagogijska istraživanja, 2*(1), 125-137.
- White, KM., Snyder, J. Bourne, R. i Newberger, E.H. (1987) *Treating Family violence in a pediatrics hospital: A program of training, research and services*, National Institute of Mental Health, Rockville.